

Mit o Crnoj Gori kao socijalnoj državi

Jedna od najvećih i najčešćih primjedbi konceptu shvatanja ekonomije od strane crnogorske ekonomske škole, zasnovane na konceptu ekonomskih sloboda (preduzetnička ekonomija) jeste navodno nedostatak socijalne politike. „Mi smo za socijalnu državu, socijalnu jednakost i socijalnu pravdu!“, kažu kritičari našeg koncepta preduzetničke ekonomije. Istina, u razradi ovog koncepta još niko od njih nije pošao korak dalje od ove demagoške fraze! Iz neznanja ili iz nekih drugih razloga – svejedno! Prodaja „brige za građane“ je proizvod velikog broja lica sa malih ekrana! Istina, za mnoge i unosan! „Proizvodnja brige za građane“ je cilj kritike našeg koncepta preduzetničkog društva, zasnovanog na ekonomskim i političkim slobodama!

Kada se počne rasprava o tome šta je socijalna politika, devet od deset naših kritičara kaže: „Zar ste vi protiv toga da se zaštite nemoćni, bolesni, stari, hendikepirani,...?“ To je za njih socijalna politika! Neznanje ili malicioznost?! Treba razlikovati socijalnu pomoć od socijalne politike... Pa zaista, ko normalan može da bude protiv te solidarnosti prema nemoćnima? To je tendenciozno etiketiranje tzv. altruista prema nama „sebičnima“!

Ipak, iza tog altruizma i „brige za nemoćne“ krije se težnja da se državi da što veća moć preraspodjele onoga što se stvori u Crnoj Gori: uzeti (preko poreza i raznih drugih nameta) od onih koji ostvaruju prihod na tržištu i mehanizmom države i dati onima koji žive od države! **Što više onih koji žive od države – to je društvo socijalno pravednije po mišljenju naših kritičara! Što je više onih koji žive od zarade na tržištu – to je društvo nepravednije i nehumanije, po njihovom mišljenju!**

Ideal socijalne pravde je zasnovan na tzv. teoriji jednakih stomaka! Država treba da svakom obezbijedi zaposlenje, hranu, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, policiju i vojsku da ih štiti! Na ovoj ideji je nastala socijalna država poznata kao država blagostanja (država dadilja koja čuva građane – djecu)! Na stranu što se građani na taj način podcjenjuju i prikazuju da su infantilni (ne mogu da brinu o sebi) – ovakva politika **traži novac!** Odakle npr. državi u Crnoj Gori pravo da 46% onoga što proizvedemo ona raspodjeljuje? Ili, odakle taj novac?

Da li Crna Gora može da ima taj novac potreban za „socijalnu državu“? Svako zalaganje za nešto što se realno ne može ispuniti je zaostajanje u razvoju i put u siromaštvo! **Upravo tvrdoglavo zalaganje za ponovno uvođenje socijalne ekonomije može skupo koštati građane Crne Gore, posebno mlade!** Crna Gora mora da zasniva svoju socijalnu politiku ne na preraspodjeli, već na preduzetništvu, biznisu, investicijama, znanju, istraživanju, inovacijama, novim tehnologijama, na njihovoj sinergiji!

Riječju, naš koncept ekonomskog i socijalnog razvoja polazi od ekonomskih sloboda, slobode kreacije i preduzetništva i biznisa, a ne od uzimanja dijela zarada, protekcionizma i preraspodjele!

Koncept socijalne države, u kojoj je država kontrolor svega, počiva na zatvorenosti! Da li je danas u uslovima interneta moguća zatvorenost i klasična kontrola informacija?

Da li će doći kapital u Crnu Goru ako se ona bude razvijala na protekcionističkom ekonomskom konceptu? Naša je pretpostavka da neće!

Protekcionisti ubjeđuju u drugo! Oni nas kritikuju zbog tzv. neoliberalizma, a oni traže kredite od Svjetske banke - idejnog i praktičnog tvorca neoliberalizma. Kada se dobije desetak miliona dolara kredita od Svjetske banke poslije dvije godine pregovora – to je veliki uspjeh politike! Novine i TV pišu mjesecima. Kada, shodno našem konceptu, u Crnu Goru privatni investitori ulože oko 500 miliona godišnje, tada je to sumnjiv kapital, „prljave pare“, raslojavanje društva, socijalna nejednakost. To su pogubne posljedice neoliberalizma. **Ovo zapravo, nema veze sa neoliberalizmom koji promovišu Svjetska banka i IMF: cilj je makroekonomska stabilnost, uravnoteženje budžeta, uravnotežen trgovinski deficit i sl. A ko kuka od trgovinskog deficita u Crnoj Gori?** Predstavnici crnogorske ekonomske škole ili protekcionisti? Mi smatramo da je u ovoj fazi trgovinski deficit poželjan, jer je izazvan investicijama! Ko se zalaže za makroekonomsku stabilnost, a ko za razvoj kroz biznis? Mi, shodno ideji preduzetničke ekonomije i ekonomskih sloboda ne vidimo makroekonomsku stabilnost kao cilj. Za nas je to razvoj! Razvoj zasnovan na preduzetništvu, inovacijama i sinergiji privatnog kapitala!

Makroekonomsku stabilnost kao kičmu neoliberalizma brane protekcionisti, a ne mi! Mi smatramo da je razvoj biznisa, autoputeva, elektrana, vodovoda cilj ekonomske politike! Tako, naša protekcionistička misao de-fakto razvija neoliberalni koncept IMF-a i Svjetske banke!

Naš koncept jeste liberalizam zasnovan na ekonomskim slobodama, biznisu, preduzetništvu, investicijama, tehnološkom razvoju,... Zaista, u ovoj Crnoj Gori, u carstvu populističke i samozvane elite, sve je moguće! Javno mnjenje postaje rob sveznalica! I iza koncepta socijalne države stoje sveznalaštvo – ljudi koji nemaju svijest o svom neznanju! Funkcionalna pamet i sada sve više „medijska pamet“! Takozvani poslenici javne riječi sve više razvijaju „proizvodnju brige za građane“. To je proizvod koji danas dominira na crnogorskoj javnoj sceni! Odnosno, na javnoj sceni nam treba više ljudi koji znaju šta ne znaju, a mnogo manje arogantnih sveznalica!

No, vratimo se pitanju da li je Crnu Goru moguće organizovati kao socijalnu državu – da se preko mehanizma preraspodjele troši 45-50% GDP-a?

Osvrnuću se na dva pitanja:

- Prvo, što su bili principi na kojima je 21. maja 2006. godine izglasana suverenost u Crnoj Gori?
- Drugo, da li veličina Crne Gore (veličina GDP-a) omogućava, pri sadašnjem nivou ekonomske aktivnosti da država raspolaže sa polovinom GDP-a?

Kako je nastala sadašnja crnogorska država? Crna Gora je jedina država u Istočnoj Evropi nastala nakon pada Berlinskog zida, koja je uspostavljena voljom građana, na referendumu, kojem nije prethodio rat sa maticom. Ključna ideja nastanka je vezana za slobodu pojedinca i slobodu građana ovog područja! Veća sloboda svakog pojedinca je bila moto **ideje suverenosti**.

Veće ekonomske slobode i veća samostalnost u ekonomskoj organizaciji države i njenim interakcijama sa okruženjem, više biznisa – manje države bila je platforma ekonomskih reformi, na kojima je dobijena suverenost! Više uticaja tržišta i institucija – manje uticaja diskrecione moći političkih partija i njihovih lidera!

Šta se desilo u međuvremenu?

Koncept slobode se vidljivo i nevidljivo napada! Promoviše se ključni kolektivistički pristup mehaničke jednakosti ljudi, u vidu socijalne, odnosno socijal-demokratske političke doktrine. Protekcionistička misao kao da vreba sa svake strane. Velika država koja kontroliše sve, velika državna preduzeća kao „politički socijalni jastuci“ – to je moto za koncept tzv. socijalne države u Crnoj Gori.

Ideju slobode mladosti i kreacije sve više zamjenjuje **ideja demokleroze** ljudi koji samo u ravnoteži sa prošlošću vide budući napredak.¹ Sukob ideje mladosti sa idejom demokleroze je još uvijek za mnoge nevidljiv. Ipak, on je sve jači! I opredjeljuje buduću sudbinu Crne Gore.

Da li je moguća socijalna država u Crnoj Gori? Socijalna država je tzv. brižna država! Ona štiti pojedinca, obezbjeđuje mu zaposlenje, obrazovanje, zdravstvo, jeftinu struju, nisku cijenu prehrambenih proizvoda i sl...

Ne ulazim u etičku ili moralnu stranu ovakvog pristupa i u to koliko jedan ovakav pristup ruši dostojanstvo pojedinca! Zar ovo nije priznavanje lične nemoći da obezbijedimo ono što nam je za život neophodno?

Više govorim o ekonomskoj strani problema: **odakle novac za svu tu brigu?** Ideja socijalne države, u krajnjem jeste, da se vrši preraspodjela od jednih slojeva društva, ka drugima! Svaka preraspodjela je rezultat političke odluke! Na koju i kakvu ekonomsku moć se oslanjaju političke odluke preraspodjele, odnosno **kako se hrane nervi preraspodjele u konceptu socijalne države?** Postoji više mogućih izvora.

¹ Ranch, Jonathan (1994): *Demosclerosis, the Silent Killer of American Government*, Times Books, New York

Prvi su **prirodni resursi**! Obilnost nafte, gasa, zlata, ruda, drveta, ribe i sl. omogućava da država dođe do novca potrebnog za preraspodjelu, odnosno za finansiranje socijalne pravde! „Profit od Boga“ pripada političarima koji ga kroz sistem preraspodjele dijele pravedno! Npr. Norveška!

Drugi ključni izvor jesu **porezi**. Visokim porezima se obezbjeđuje novac u budžetu.

Ako znamo da Crna Gora nema tako izdašna i „besplatna“ prirodna bogatstva, da li zagovornicima socijalne države ostaju samo visoki porezi kao način pribavljanja „socijalnog novca“?

Istina, postoji pokušaj da se npr. kroz **državna preduzeća** nađu ti socijalni jastuci, odnosno novac za preraspodjelu! Npr. **energetika**! Pod motom da država treba da obezbjeđuje strateške proizvode, da brine o strateškim proizvodima i prirodnim bogatstvima zaustavlja se privatna inicijativa u tim oblastima i jača državno upravljanje. A šta je strateški proizvod danas? Da li je to možda i mobilni telefon?

Znači, socijalna država počiva na, uslovno, tri stuba:

1. jeftini prirodni resursi
2. visoki porezi
3. državna preduzeća (socijalne i „pravedne“ cijene)

Kako ove tri „komponente socijalne države u Crnoj Gori izgledaju u kontekstu modernih megatrendova globalizacije i odvajanja države od nacije?

Kako ovo utiče na ključni megatrend: **priliv kapitala**? Da li će se ulagati kapital u zemlju koja ima visoke poreze? Da li će se u vremenu jačanja tržišta, ulagati kapital u zemlju u kojoj je država vlasnik preduzeća i organizuje svoj biznis? Da li su ovi elementi socijalne države privlačna ili odbojna sila kapitalu? Ne zaboravimo, bez toga kapitala svaka zemlja je osuđena na propast!

Veličina Crne Gore i koncept socijalne države - Najspornije pitanje u Crnoj Gori, koje poprima čak i ideološki karakter, jeste pitanje njene veličine. Da li je zemlja sa oko 630.000 stanovnika **mala, velika** ili je čak **velesila**? Svi ćemo se složiti na ovom nivou rasprave da je mala! Ipak u konkretnoj realizaciji organizacije drave ponašamo se drugačije! Crna Gora treba da ima sve organe kao i SAD, Japan, Njemačka, Kina! **Da ima sva ministarstva, da ima diplomatiju, da ima veliki broj zaposlenih u birokratiji, da ima sva regulatorna tijela. Sada nas očekuje i oko 140.000 stranica evropskih zakona... Kao da hoćemo da imamo veliki prekookeanski brod, ali bez goriva.**

Nasuprot tome ponuđen je koncept **mikrodržave**. Mala, efikasna državna administracija, „stajaća“ administracija ne veća od 333 zaposlena i **stručno i efikasno sudstvo**. Umjesto parlamentarnog predložen je **predsjednički sistem**. Privatizacija treba da bude u svim oblastima ekonomije, ali i oblasti zdravstva, obrazovanja i penzija. **Samo kroz prvatizaciju i javno-privatno partnerstvo može se povećavati efikasnost sadašnje**

državne potrošnje. Pitanje efikasnog upravljanja budžetskim sredstvima je stoga ključno pitanje **makroekonomskog menadžmenta u Crnoj Gori.** Pri ovom konceptu organizacije državne birokratije to nije moguće! **Mentalni resursi u Crnoj Gori, pogotovu u politici za promjenu koncepta organizacije države ne postoje.** Umjesto da je to ključno pitanje rasprave o ustavu, to su neka pitanja iz prošlosti! Ni jedna država ne može se razvijati samo na simboilima. Potrebna je i prosperitetna ekonomija. Upravo, koncept socijalne države to onemogućava – Crnu Goru **gura ponovo na put u izvjesnu nerazvijenost.**

Zahvaljujući mentalnoj snazi socijalne države, države dadilje, u glavama političara, mi danas u Crnoj Gori nemamo ni vode na primorju, ni metra autoputa, 30 godina nije sagrađena ni jedna elektrna...

Jednostavan zaključak je da Crna Gora, kao mala ekonomija, **nema mogućnosti da se razvija na konceptu socijalne države!** Za to nema prirodne resurse! Poreska baza je suviše uska da bi se mogao prikupiti veliki novac za preraspodjelu. Državna preduzeća su se pokazala veoma neefikasnim!

Riječju, ne postoji izvor za finansiranje socijalne logike u Crnoj Gori! Svakako ekstremno ugrožene socijalne grupe treba pomoći (stare, bolesne, nemoćne,...). **Socijalna politika prije svega treba da se zasniva na pomaganju ljudima da ulažu u svoje znanje, kao i u otvaranju sopstvenog biznisa, kroz veće ekonomske slobode, itd.** Mala država traži **razvojnu socijalnu politiku, ne parazitsku, kakvu protežiraju protekcionisti.**